

– Tom I –

Biblia Gdańska
w systemie Stronga
Stary Testament

oraz

Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w ST Biblii Gdańskiej

Wydawnictwo „Na Straży”
Kraków 2004

Tom I. Biblia Gdańska w systemie Stronga, Stary Testament
Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w ST Biblii Gdańskiej
Tom II. Konkordancja wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu

© Copyright 2004 by Daniel Kaleta

Wszelkie prawa zastrzeżone. Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana bez pisemnej zgody autorów. W sprawie zezwoleń należy zwracać się do wydawcy:

Zrzeszenie Wolnych Badaczy Pisma Świętego, Wydawnictwo „Na Straży”
30-683 Kraków, ul. Nowosądecka 74, tel. 012-2650095

ISBN 83-87904-45-7

– Tom I –
SPIS TREŚCI

Przedmowa	VII
Wprowadzenie	VIII

Tora

1. Bereszit – Na początku	1 Mojżeszowe	1
2. We'eleh Szemot – Teć są imiona	2 Mojżeszowe	49
3. Wajikra – I zawołał	3 Mojżeszowe	87
4. Bemidbar – Na puszczycy	4 Mojżeszowe	116
5. Eleh Ha-Debarim – Teć są słowa	5 Mojżeszowe	157

Nauka

Newijim Riszonim

6. Jehoszua – Jozue	Jozuego	191
7. Szofetim – Sędziowie	Sędziów	215
8. Szemuel A – Samuel A	1 Samuelowe	238
9. Szemuel B – Samuel B	2 Samuelowe	267
10. Melakim A – Królowie A	1 Królewskie	292
11. Melakim B – Królowie B	2 Królewskie	323

Prorocy Pierwsi

Newijim Acharonim

12. Jeszajah – Izajasz	Izajasz	351
13. Jiremjah – Jeremiasz	Jeremiasz	397
14. Jechezkel – Ezechiel	Ezechiel	448
15. Hoszea – Ozeasz	Ozeasz	495
16. Joel – Joel	Joel	502
17. Amos – Amos	Amos	505
18. Obadiah – Abdyjasz	Abdyjasz	511
19. Jonah – Jonasz	Jonasz	512
20. Mikah – Micheasz	Micheasz	514
21. Nachum – Nachum	Nachum	518
22. Chabakkuk – Abakuk	Abakuk	520
23. Sefanjah – Sofoniasz	Sofoniasz	522
24. Chaggai – Aggieusz	Aggieusz	524
25. Zekariah – Zachariasz	Zachariasz	526
26. Malaki – Malachiasz	Malachiasz	534

Prorocy Ostatni

Ketuwim

27. Tehilim – Chwały	Psalmy	537
28. Miszlei – Przypowieści	Przypowieści Salomonowe	601
29. Ijob – Ijob	Ijobowe	624
30. Szir Ha-Szirim – Pieśń Pieśni	Pieśń Salomonowa	650
31. Rut – Ruta	Ruty	654
32. Eikah – Jakoż	Treny Jeremiaszowe	658
33. Kohelet – Kaznodzieja	Kaznodzieja Salomonowy	663
34. Ester – Estera	Estery	671
35. Daniel – Daniel	Daniel	678
36. Ezra – Ezdrasz	Ezdraszowe	693
37. Nechemjah – Nehemiasz	Nehemiaszowe	703
38. Dibrei Ha-Jamim A – Słowa Dni A	1 Kroniki	717
39. Dibrei Ha-Jamim B – Słowa Dni B	2 Kroniki	746

Pisma

Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w ST Biblii Gdańskiej	1
---	---

Karta tytułowa pierwszego wydania Biblii Gdańskiej z 1632 r.
© Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart

... pilnie i wiernie przetłumaczone

Do Łaskawego Czytelnika

„Na początku było słowo”. JeHiJ – „niech się stanie” to pierwsze słowo wypowiedziane przez Boga, które zostało zapisane w Biblii. Pan Bóg osobiście nazwał światłość JOM (dzień), a ciemność LaJLaH (noc). Pan Bóg sam nazwał pierwszego człowieka ADaM, a potem oczekiwał, aby stworzony na Jego obraz i podobieństwo Adam, wedle tego wzoru nadał nazwy innym stworzeniom. Dopiero dwa tysiące lat później, gdy doświadczenie wieży Babel podzieliło popotopowy świat na narody i języki, potomkowie Noego nazwali język, w którym przemawiał Pan Bóg, od imienia potomka Sema i praojca Abrahama, Hebera, językiem hebrajskim. Język hebrajski jest przeto jedynym językiem świata, na który nie trzeba było i prawdopodobnie nigdy nie trzeba będzie tłumaczyć Bożego poselstwa. W tym języku Pan Bóg objawił swe święte Imię Mojżeszowi. W tym języku usłyszeli głos Boży Izraelici zgromadzeni pod górą Synaj. W tym też języku Jezus (JeSzUA) przemówił do swego ostatniego apostoła, Saula (SzAUL) z Tarsu. Również po hebrajsku wygłaszał później swoje przemówienia św. Paweł (zob. Dzieje Ap. 26:14; 21:40; 22:2). Można się domyślać, że również Pan Jezus – Słowo, które stało się ciałem – ogłosił swe poselstwo w pierwotnym języku swego Niebiańskiego Ojca i jednocześnie w języku swego ziemskiego otoczenia – w języku hebrajskim. Oznacza to, że wszystkie inne Biblie, również ta grecka, są przynajmniej w części tylko tłumaczeniami.

Miłośnicy Pisma Świętego sięgający po „Biblię w systemie Stronga” przeważnie nie znają języka hebrajskiego. Wdzięczni jesteśmy Bogu, że pomimo braku znajomości języka Jego pierwszego objawienia pozwolił nam poznać wspaniałe dzieło natchnionych pisarzy i dowiadywać się, co Pan Bóg ma do powiedzenia człowiekowi. Łaskę tę zawdzięczamy między innymi tłumaczom, którzy ubrali Biblię w „szaty języka”, w naszym przypadku w „szatę języka polskiego”. Owo piękne określenie, wywodzące się z przedmowy do pierwszego wydania Biblii Gdańskiej, uświadamia czytelnikowi Biblii, że jej posłannictwo to niematerialna idea, dla której słowo pisane lub mówione jest tylko środkiem przekazu. Nauczyciele żydowski mawiają, że Pan Bóg stwarzając świat zaglądał do Tory. Słowo w swym niematerialnym wymiarze istniało zanim jeszcze powstały niebo i ziemia. Potrzebowało ono jednak szaty językowej, aby dotrzeć do naszych uszu lub oczu, a za ich pośrednictwem – do serc.

W podtytułach wielu staropolskich wydań Biblii umieszczane były słowa: „pilnie i wiernie przetłumaczone”. I dzisiaj jeszcze podtytułem takim opatrzone są wydania Biblii Gdańskiej znajdujące się w powszechnym użytku. Każdy tłumacz sięgający po dzieło Boże stara się przekazać posłannictwo Biblii najwierniej i najpiękniej jak tylko potrafi. Daniel Mikołajewski, autor przekładu Biblii Gdańskiej, potrzebował zaledwie czterech lat od uchwały reformowanego synodu secemińskiego w 1600 roku, by wydrukować Nowy Testament, który ukazał się w Gdańsku w 1604 roku. Ten sam jednak autor, choć ponaglany był licznymi uchwałami kolejnych zjazdów starszych trzech religii reformacyjnych w Polsce, potrzebował dwudziestu lat, by ubrać tekst hebrajski w polską szatę językową. Zdażył w ostatniej chwili. Biblia Gdańska ukazała się drukiem końcem roku 1632, a w kwietniu 1633 roku autor i redaktor tego wspaniałego przekładu już nie żył. Mógł jednak z całym przekonaniem na stronie tytułowej wydanej przez niego Biblii umieścić słowa: „pilnie i wiernie przetłumaczone”. Mocy tych słów dowodzą późniejsze losy dzieła D. Mikołajewskiego, które w łącznych milionowych nakładach przez blisko 400 lat wywiera niezrównany wpływ na umysły i serca wielu wierzących Polaków.

Mimo ogromnego wysiłku, wielu lat pracy, studiów, modlitw, wsparcia mocy ducha świętego każde, nawet najlepsze tłumaczenie pozostaje tylko zewnętrzną szatą, która raz przesłania, innym zaś razem podkreśla wewnętrzne piękno kształtów, które się za nią skrywają. Głęboka potrzeba oglądania Boga twarzą w twarz, potrzeba patrzenia na promieniejące oblicze pierwszego i drugiego Mojżesza, jaką odczuwa każdy chyba wierzący człowiek, skłania do ciągłego poszukiwania owego pozamaterialnego piękna, które najwyraźniej odkrywa hebrajska Biblia. Pragnieniem autorów podręcznika, który oddawany jest w ręce miłośników Biblii, byłoby, aby stał się on narzędziem poznania prawdziwego, nieskrywanego piękna hebrajskiej Biblii.

Podobnie jak autorzy i redaktorzy staropolskich wydań Biblii chcielibyśmy i naszą pracę móc opatrzyć słowami „pilnie i wiernie opracowane”. Zdajemy sobie jednak sprawę, że lata pracy, wysiłku, studiów i modlitw zainwestowanych w to opracowanie nie stanowią jeszcze gwarancji, że jest ona wolna od niezamierzonych pomyłek. Pilność i wierność jest warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym do tego, by dzieło wolne było od usterek. Nasza praca nie jest aż tak odpowiedzialna i trudna, jak tłumaczenie Biblii. Powiązanie istniejącego już, świetnego, sprawdzonego przez czas tłumaczenia z leżącym u jego podstawy tekstem oryginalnym jest zadaniem niełatwym, ale jednak znacznie mniej skomplikowanym niż samo tłumaczenie. Mimo to autorzy tego powiązania zdają sobie sprawę z odpowiedzialności i trudności nawet i takiego zadania. Jeśli więc pomimo pilności i wierności włożonej w tę pracę nie udało nam się uniknąć pomyłek i usterek, to prosimy Szanownego Czytelnika, aby łaskawym okiem spojrzął na niniejsze opracowanie i jak najprędzej pomógł nam dostrzec i naprawić niezauważone przez nas usterki.

Wielu pięknych i pożytecznych chwil spędzonych przy Słowie Bożym życzą Łaskawemu Czytelnikowi

AUTORZY I WYDAWCY.

Kraków-Stuttgart, 7 kwietnia 2004

Wprowadzenie do Biblii ST w systemie Stronga

Zakres pracy

Biblia Gdańska ST w systemie Stronga oraz *Konkordancja wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu* jest drugą częścią cyklu, w którym ukazała się już *Konkordancja wyrazów greckich Nowego Testamentu*. Całość tego opracowania zostanie także udostępniona w postaci programu biblijnego BERIANIN PC. Druga część pracy „Biblia w systemie Stronga” mieści się w dwóch tomach:

Tom I. *Biblia Gdańska Starego Testamentu w systemie Stronga*, w której nad słowami polskiego tłumaczenia Biblii umieszczone zostały numery odpowiadające słowom hebrajskim, z których przetłumaczono oznaczony tekst;

Tom II. *Konkordancja wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu* zawierająca ponumerowany słownik wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu oraz ich wystąpienia w Pismach Hebrajskiej Biblii oraz jej kilku aramejskich fragmentów wraz z krótkimi kontekstami w języku polskim;

Konkordancja Stronga w języku angielskim

Pierwsze wydanie *Strong's Exhaustive Concordance* (czyli „Wy-czerpującej Konkordancji Stronga”) ukazało się 1894 roku w Stanach Zjednoczonych. Autor tej pracy, James Strong, ponumerował słowniki wyrazów hebrajskich i greckich występujących w Piśmie Świętym i obok każdego kontekstu biblijnego wystąpienia słowa angielskiego umieścił numer odpowiadający słowu z języka oryginalnego, którego tłumaczeniem był odpowiadający wyraz angielski. Na końcu książki zamieszczone zostały ponumerowane słowniki zawierające transkrypcję i wymowę słów oryginalnych oraz skrótowy opis ich znaczenia. Praca ta stała się nieocenionym narzędziem poznania Biblii dla miłośników Pisma Świętego nie znających języka greckiego i hebrajskiego.

Ograniczony zakres słownika, który James Strong zamieścił w swej pracy, skłonił innych badaczy języków starożytnych oraz wydawców i propagatorów literatury biblijnej do powiązania jego pracy z istniejącymi już obszerniejszymi słownikami i leksykonami. I tak pojawiły się wydania leksykonów, konkordancji wyrazów greckich i hebrajskich, tekstów Pisma Świętego, a w ostatnich latach również programów komputerowych, zawierających oznaczenia numerowe wprowadzone przez autora *Strong's Exhaustive Concordance*. Wszystkie te prace, których częściowy spis zamieszczony został poniżej, ułatwiają angielskojęzycznemu czytelnikowi korzystanie ze specjalistycznej wiedzy w zakresie języków biblijnych.

Cel pracy

Czytelnik zapoznający się z tekstem Biblii w języku polskim w razie wątpliwości zdany był do tej pory na porównywanie tłumaczeń Pisma Świętego na język polski. Do początku lat 60 w obszarze języka polskiego używane były właściwie tylko dwa tłumaczenia Biblii. Protestanci opierali swe przekonania na tekście Biblii Gdańskiej, wydanej w 1632 roku przez Daniela Mikołajewskiego, zaś katolicy posługiwali się tekstem Biblii w tłumaczeniu Jakuba Wujka z 1599 roku. Wiara w natchnienie tekstu, także tego tłumaczonego, stanowiła dla większości wierzących Polaków wystarczający argument do przyjęcia jednej z dwóch interpretacji tekstu oryginalnego. Sytuacja skomplikowała się nieco w ostatnich trzydziestu latach, kiedy pojawiło się kilka nowych tłumaczeń Pisma Świętego. Czytelnik porównujący brzmienie niektórych miejsc natchnionego tekstu w starych i nowych tłumaczeniach często dostrzegał istotne różnice, nie posiadał jednak narzędzi, które pozwoliłyby mu wypracować sobie samodzielną opinię na temat niejasnego miejsca. Ponadto badacz Biblii sięgający do polskich tłumaczeń Pisma Świętego przeważnie nie dowiędzie się na ich podstawie, które rozbieżności wynikają z różnych interpretacji tego samego tekstu oryginalnego, a które są skutkiem przyjęcia innej wersji tekstu stanowiącego podstawę tłumaczenia.

Oddawany w ręce czytelników *Stary Testament Biblii w systemie Stronga*, zawierający system kodów Stronga, jest narzędziem, które pozwoli przeciętnemu, nie znającemu hebrajskiego, polskojęzycznemu badaczowi Biblii, samodzielnie pokonać przynajmniej część przeszkód na drodze do odszukania prawdziwego brzmienia natchnionego tekstu. Przy pomocy tej książki łatwiej będzie mu ocenić, skąd wzięły się różnice w różnych wydaniach Biblii i być może dokonać wyboru tłumaczenia rozważanego miejsca, które jego zdaniem najbliższe jest duchowi tekstu oryginalnego.

Biblia w systemie Stronga ST jest uzupełnieniem uważnej lektury dostępnych tłumaczeń Pisma Świętego. Z jej pomocą można odszukać potrzebne słowo w specjalistycznej literaturze angielskiej, której przykłady przytoczono poniżej, a także w słownikach polskich, które nie zawierają wprowadzonego kodów Stronga, ale odczytaną formę podstawową będzie już znacznie łatwiej znaleźć w słowniku hebrajsko-polskim.

Możliwość szybkiego przejrzenia kontekstów wystąpień i sposobów zastosowania słów hebrajskich i aramejskich przez pisarzy Starego Testamentu – to powód, dla którego również osobom znającym język hebrajski warto sięgnąć po *Konkordancję wyrazów hebrajskich ST*. Wytluszczenia odpowiednich wyrazów polskich w kon-

Wykaz niektórych dzieł w języku angielskim kodowanych w systemie Stronga

Wydawnictwo **Baker Book House**, Grand Rapids, Michigan

Strong's Exhaustive Concordance, James Strong

Gesenius' Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures, Samuel P. Tregelles

The Englishman's Hebrew and Chaldee Concordance of the Old Testament, Georg V. Wigram

A Greek-English Lexicon of the New Testament, Joseph H. Thayer

The Englishman's Greek Concordance, Georg V. Wigram

Interlinear Greek-English New Testament, George R. Berry

Wydawnictwo **Hendrickson Publishers**

The Interlinear Bible Hebrew-Greek-English, Jay P. Green

The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon, F. Brown, S. Driver, C. Briggs

Wydawnictwo **Bethany House Publishers**

The Expanded Vine's Expository Dictionary of New Testament Words, W. E. Vine

Programy komputerowe udostępniające teksty i leksykony kodowane w systemie Stronga:

PC Study Bible (Biblesoft), *BibleWorks* (Hermeneutika), *Sword Project* (częściowo po polsku), *Online Bible*

tekstach pozwalają szybko zauważyć, w jaki sposób słowo hebrajskie tłumaczone jest w polskiej Biblii Gdańskiej. Wykaz wyrazów i zwrotów polskich zamieszczony na końcu pierwszego tomu pracy umożliwia także odszukanie słów polskich wynikających z przekładu gdańskiego na listach wystąpień słów hebrajskich.

Jeszcze jedną korzyścią, którą osiągnięto pośrednio przy opracowaniu *Biblii w systemie Stronga*, jest nadanie nowego blasku staropolskiemu tłumaczeniu Biblii Gdańskiej. Tekst Starego Testamentu został oczyszczony z nielicznych błędów literowych, zaopatrzone w przypisy, a ponadto w najbliższym czasie, dzięki uprzejmości dyrekcji zbiorów Biblijnych *Württembergische Landesbibliothek w Stuttgarcie*, udostępniona zostanie do publicznego wglądu cyfrowa kopia oryginalnego wydania Biblii Gdańskiej z drukarni Hufnfelda w Gdańsku z roku 1632. Egzemplarz ten był używany przy opracowaniu polskiego tekstu „*Biblii w systemie Stronga*”.

Tekst polski

W pierwszej części pracy posłużono się tekstem Starego Testamentu, pochodzącym z Biblii wydanej pod redakcją Daniela Mikolajewskiego w 1632 roku, popularnie zwanej Biblią Gdańską. Tłumaczenie to zostało wybrane ze względu na jego dosłowność. Lite-ralność przekładu nie zawsze jest uznawana za cechę pozytywną, jednak w przypadku tej pracy, w której podjęto próbę zbudowania zależności między słowami hebrajskiego oryginału i polskiego tłumaczenia, dosłowność jest wyłącznie zaletą.

Tekst, który stanowi podstawę tej pracy, został opracowany cyfrowo na podstawie wydań Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego, a w szczególności posługiwano się egzemplarzem wydanym w Warszawie w 1959 roku (oznaczonym w tej pracy skrótem **BGb**). Do porównań użyto wydania oryginalnego z Gdańska, z 1632 roku (egzemplarz w posiadaniu *Württembergische Landesbibliothek* w Stuttgarcie) oraz wydań z Berlina, z roku 1858 i z Halle, z roku 1913 (skrótowo: „**wyd. 1632**”, „**wyd. 1858**”, „**wyd. 1913**”). W 27 przypadkach wprowadzono do tekstu polskiego poprawki, które nie wynikają z powyższych wydań. Wszystkie te miejsca wyróżnione są **kursywą** i opisane w przypisach. Kursywą wyróżniono także dwa miejsca (Joz 21:36 i Neh 7:68), w których występują różnice między polskim tekstem Biblii Gdańskiej a hebrajskim oryginałem w oparciu o dostępne wydania.

W tekście polskim dokonano pewnych niewielkich zmian ortograficznych w stosunku do Biblii Gdańskiej w wydaniu brytyjskim 1959 (BGb). Niektóre z tych poprawek w obrębie pisowni łącznej i rozdzielnej miały na celu lepsze dostosowanie tekstu polskiego do tekstu hebrajskiego. Inne wynikały ze zmian w ortografii polskiej na przestrzeni minionego stulecia. Poza tym nie dokonywano innych zmian, aby nie pozbawiać tego pięknego tłumaczenia jego staropolskiej szaty językowej.

Lista słów poprawionych ze względu na zmiany w ortografii polskiej (w nawiasie ortografia zastosowana w tej pracy):

amalekitski (amalekicki)
bole (bóle)
bóty (buty)
brózda (bruzda)
chróst (chrust)
drażnić (drażnić)
jaszczórka (jaszczurka)
judski (judzki)
latorosłka (latorostka)
lewitski (lewicki)
leptać (chleptać)
łót (hut)
mierziac (mierzić)
mięszac (mieszać)
naleźć (znaleźć)
nienawidzić (nienawidzić)
nieobrzeska (nieobrzeczka)

obmowca (obmówca)
obórzyć się/oborzyc się (oburzyć się)
opłókać (opłukać)
oraz (wraz)
ośm (osiem)
ośmdziesiąt (osiemdziesiąt)
ośmnaście (osiemnaście)
owdzie (ówdzie)
paznogcie (paznokcie)
pomódz (pomóc)
półk (pułk)
półkownik (pułkownik)
powtóre (po wtóre)
przekłóć (przekłuć)
przysięgłem (przysiągłem)
puhacz (puchacz)
rosterki (rozterki)
siedm (siedem)
siedmdziesiąt (siedemdziesiąt)
siedmnaście (siedemnaście)
sierszeń (szerszeń)
spóleczenie (społecznie)
strzedz (strzec)
szpichlerz (spichlerz)
szpiżarnia (spiżarnia)
ścieszka (ścieżka)
tarcz (tarcza)
tenten (tętent)
uczestnik (uczestnik)
uczestniczyć (uczestniczyć)
w dłuż, wdłuż (wzdłuż)
wyliz (wylej)
zamięszanie (zamieszanie)
zaprządź (zaprząć)
zbotwiały (zbutwiały)
znalesć (znaleźć)
zwiąski (związki)
żóraw (żuraw).

Ponadto poprawiona została pisownia łączna i rozdzielna słowa „nie”, przyimków i partykuł w miarę możliwości zgodnie z zasadami współczesnej ortografii. Liczebniki „trzysta, czterysta, pięćset, sześćset, siedemset, osiemset, dziewięćset” zostały jednolicie zapisane rozdzielnie („trzy sta”, „pięć set”, itp.), tak jak mają starsze wydania Biblii Gdańskiej. Dotyczy to również niektórych określeń wielokrotności, np. „trzykroć” (popr. na „trzy kroć”). Ułatwia to przyporządkowanie kodów dwóch słów hebrajskich, które składają się na te wyrażenia. Powyższe zmiany w tekście polskim na ogół nie są uwidocznione w przypisach.

Kolejność i nazwy ksiąg

Jedyną zmianą redakcyjną w stosunku do Biblii Gdańskiej jest zastosowanie w tej pracy kolejności ksiąg takiej, jaką ma Biblia Hebrajska. Zmiana ta, choć utrudni nieco przyzwyczajonym do innej kolejności czytelnikom posługiwanie się tą pracą, wynika z chęci przeniesienia jak największej części informacji z Biblii Hebrajskiej do polskiego przekładu, również informacji wynikającej z formy przekazanego tekstu. Z tego samego też powodu obok polskich nazw ksiąg pochodzących z Biblii Gdańskiej zamieszczone zostały także nazwy hebrajskie, zarówno w fonetycznym brzmieniu oryginalnym (w tytułach i nagłówkach), jak i w polskim tłumaczeniu (tylko w tytułach na początku każdej księgi). Zastosowano również, tak jak w Biblii Hebrajskiej, podział całości tekstu na trzy części: Nauka, Prorocy (Pierwsi i Ostatni) oraz Pisma.

Tekst hebrajski

Przy opracowaniu hebrajskiej części tej pracy (oraz fragmentów aramejskich: Dan. 2:4 – 7:28, Ezdr. 4:8 – 6:18, Ezdr. 7:12-26, Jer.

10:11, 1 Mojż. 31:47) posługiwano się tekstem w wydaniu *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1997), a także tekstem wydanym przez The United Bible Societies, Israel Agency, 1978 oraz hebrajsko-angielskim wydaniem Jewish Publication Society z 1917 roku. Z wydań tych do tekstu polskiego przeniesione zostały informacje dotyczące:

- formy podstawowej słowa, z którego tłumaczone jest słowo polskie,
- słów umieszczonych jako wariant na marginesach wydań hebrajskich,
- podziału na wersety, sekcje i księgi w tekście hebrajskim.

Szczegółowy opis sposobu przeniesienia tych informacji zamieszczony jest poniżej.

Sposób powiązania tekstu polskiego z tekstem hebrajskim

Słownik wyrazów hebrajskich i aramejskich (zob. Tom II „Konkordancja wyrazów hebrajskich ST”) został ponumerowany od 1 do 8674. Dodano także numery 8901-8904 dla opisu słów, które nie występują w słowniku Stronga. W ten sposób każdy numer odpowiada słowu hebrajskiemu lub aramejskiemu ze słownika umieszczonego w drugim tomie. W niektórych przypadkach pod jednym numerem zapisanych jest kilka ortograficznych wariantów jednego słowa. Przy wpisywaniu kodów Stronga do polskiego tekstu starano się zachować zasadę przekazania każdego słowa z tekstu hebrajskiego, również spójników, przyimków, zaimków i partykuł. Dotyczy to także nazw składających się z więcej niż jednego słowa hebrajskiego. Jeśli Biblia Gdańska używa w tym miejscu nazwy jednowyrazowej, której w słowniku odpowiada jeden numer, to w przypisie czytelnik znajduje informację, z jakich oddzielnych słów składa się dana nazwa.

Tekst *Biblij* w systemie Stronga ma dwa poziomy. W dolnej linii głównej znajduje się tekst polski w tłumaczeniu Biblii Gdańskiej oraz podział na wersety i rozdziały. W tej też linii umieszczone zostały informacje o podziale tekstu hebrajskiego na wersety i sekcje. W linii górnej, nad słowami tłumaczenia polskiego, umieszczone zostały kody Stronga oraz kilka innych znaków pomocniczych, które pomagają łączyć tekst polski z hebrajskim oryginałem. W linii tej znajdują się również oznaczenia przypisów, także wtedy, gdy przypisy odnoszą się do tekstu polskiego.

Sposób powiązania tekstu polskiego z hebrajskim oryginałem opisany został w dziesięciu poniższych przykładach oraz w tabeli z opisem wszystkich używanych symboli.

Przykład 1. Numery, przedrostki, przyrostki „>” „<”, „nota accusativi” „°”

27. Stworzył tedy Bóg człowieka na wyobrażenie swoje;
(1 Mojż. 1:27)

Numery: „1254” oznacza słowo BaRA, „430” słowo ELoHiJM, „120” słowo ADaM i „6754” słowo CeLeM, których opisy i inne wystąpienia można znaleźć pod tymi numerami w „Konkordancji wyrazów hebrajskich i aramejskich” w II tomie tego opracowania.

Symbol „<” nad słowem „tedy” oznacza, że słowo to wynika z tłumaczenia hebrajskiego przedrostka przed poprzedzającym słowem 1254. Znak „>” nad słowem „na” oznacza, że słowo to wynika z tłumaczenia hebrajskiego przedrostka przed następującym słowem 6754. Znak „<” nad słowem „swoje” oznacza, że słowo to wynika z tłumaczenia hebrajskiego przyrostka do poprzedzającego słowa 6754. Kierunek znaku „>” lub „<” wskazuje stronę, po której należy szukać przedrostka lub przyrostka stanowiącego podstawę tłumaczenia tak oznaczonego słowa. Symbole „<”, „>” umieszczane są czasami także nad słowami, które zawierają się w znaczeniu słowa hebrajskiego, ale trudno je razem sprowadzić do formy podstawowej (np. 1 Król. 13:25 „>mimo 5674_idący” dosł. „przechodzący”) oraz w przypadku polskich słów posilkowych form czasownikowych,

które wynikają z formy gramatycznej czasownika hebrajskiego (np. 1 Mojż. 3:1 „3808_nie >będziecie 0398_jedli”; Joz. 7:17 „>kazał 7126_przystąpić”).

Symbol „°” przed numerem 120 oznacza, że słowo to w tekście hebrajskim poprzedzone jest nietłumaczoną partykułą ET („nota accusativi”, numer 853).

Przykład 2. Podkreślenia

21. Tedy przypuścił Pan Bóg twardej sen na Adama,
(1 Mojż. 1:21)

Podkreślenie pod słowami „twardej sen” oznacza, że obydwa te słowa są tłumaczeniem jednego słowa hebrajskiego 8639 TaRDeMaH. Jeśli obok siebie występują dwa zwroty polskie, to dla różniczenia wprowadzone zostało podwójne podkreślenie:

a postanowili po wtóre królem Salomona,
(1Kn 29:22)

Podkreślenie pojedyncze pod słowami „postanowili królem” oznacza, że zwrot ten przełożony został ze słowa 4427 MaLaKh, zaś **podkreślenie podwójne** pod słowami „po wtóre”, oznacza że zwrot ten jest tłumaczeniem słowa hebrajskiego 8145 SzeNiJ.

Przykład 3. Numery połączone znakiem „_”

a Kain był rolnikiem.
(1 Mojż. 4:2)

Dwa numery 5647_127 połączone znakiem „_” oznaczają, że słowo „rolnikiem” zostało przełożone z dwóch słów hebrajskich 5647 ABhaD (tut.: uprawiać) i 0127 ADaMaH (tut.: rola), czyli dosłownie „uprawiającym rolę”

Przykład 4. Numery nie powiązane

Nieprzyjaźń też położę między tobą i niewiastą,
(1 Mojż 3:15)

Numer 996 między słowami „i” oraz „niewiastą” oznacza, że tłumacz Biblii Gdańskiej pominął powtórzenie słowa BaJiN (między).

Przykład 5. Przypis „*”

Cóżście to uczynili?
44:15 – dosł. „coż to za uczynki, któreście uczynili”
(1 Mojż. 44:15)

Gwiazdka „*” (lub dwie gwiazdki „**”) w linii numerów oznacza, że pod kolumną tekstu znajduje się przypis, np. w tym przypadku objaśniający znaczenie nie powiązanych numerów.

Przykład 6. Tłumaczenie opisowe „~”

A Noemu było sześć set lat, gdy przyszedł potop
(1 Mojż. 7:6)

Symbol „~” przed numerem oznacza, że słowo hebrajskie oznaczone tym numerem tłumaczone jest na polski w sposób opisowy, czyli słowo polskie, nad którym jest umieszczony numer, nie jest bezpośrednim tłumaczeniem słowa hebrajskiego. W powyższym przykładzie tekst hebrajski brzmi dosłownie: „A Noe [był] synem sześciu set lat”. Przyporządkowanie kontekstowe (czasami również z pominięciem oznaczenia) występuje najczęściej w następujących przypadkach:

1. przy powtórzeniu czasownika dla wzmocnienia jego znaczenia, tzw. „figura etimologica” (np. 1 Mojż. 2:17 „~4191_śmiercia 4191_umrzesz”, dosł. „umierając umrzesz”; 1 Mojż. 17:13 „~4135_Koniecznicie 4135_obrzezany będzie”, dosł. „obrzezaniem obrzezany będzie”)
2. przy połączeniu rzeczownika z czasownikiem o pokrewnym znaczeniu (np. 3 Mojż. 17:5 „~2076_sprawują 2077_ofiary”, dosł. „ofiaryją ofiary”; 4 Mojż. 30:3 „7621_przysięgę ~7650_uczynił”, dosł. „przysięgą przysięgł”; 1 Sam 18:17 „~3898_odprawuj 4421_wojny”, dosł. „walcz walkę”)
3. przy powtórzeniu rzeczownika w celu wyrażenia wielokrotności (np. 5 Mojż. 14:22 „na ~8141_każdy 8141_rok”, dosł. „rok [w] rok”)
4. w określeniach poetyckich i symbolicznych (np. Tre 2:18 „~1323_żrenica 5869_oka”, dosł. „córka oka”)
5. gdy zaimek osobowy w zdaniach bezorzeczeniowych przyporządkowany jest do form czasownikowych (np. 1 Mojż. 2:14 „~1931_jest 6578_Eufrates”, dosł. „ten [jest] Eufrat”)
6. gdy słowo 3605 KoL w zdaniach z przeczeniem przyporządkowane jest do znaczenia „żaden” (np. Eze. 44:21 „3808_nie będzie 8354_pił ~3605_żaden”, dosł. „nie będzie pił każdy”)
7. przy słowach takich jak: 259 EChaD „jeden”, 7453 ReA „bliźni”, 0376 IJSz „mąż” w powtórzeniach i w zwrotach wzajemnościowych w znaczeniu „każdy”, „jeden” „drugi” (np. Joz. 6:14 „~259_drugi 6471_raz”, dosł. „[jeszcze] jeden raz”; Sdz. 6:29 „0376_jeden 0413_do ~7453_drugiego”, dosł. „mąż do bliźniego swego”)
8. gdy słowo 1961 HaJaH na początku zdania w znaczeniu: „I stało się”, które często bywa pomijane w tłumaczeniu, zostało przyporządkowane do otwierających spójników „a”, „i”, „ale”, „za-tem” itp. (np. 1 Mojż. 25:11 „~1961_A 0310_po 4194_śmierci” dosł. „A stało się po śmierci”)
9. przy słowach określających części ciała występujących w roli przyimka, np. 5869 AJiN „oko”, 6440 PaNeH „oblicze”, 241 OZeN „ucho” w znaczeniu „przed”, 3027 JaD „ręka” w znaczeniu „przez”, 7272 ReGeL „noga” w znaczeniu „za” [kimś iść] itp. (np. Jer. 29:29 „~0241_przed 3414_Jeremijaszem”, dosł. „w uszy Jeremiasza”; Jer. 50:1 „~3027_przez 3414_Jeremiasza”, dosł. „przez rękę Jeremiasza”; 1 Sam. 25:27 „1980_chodzą 7272_za 0113_panem”, dosł. „chodzą za nogami pana”)
10. przy innych słowach, które czasami tłumaczone są opisowo: 1697 DaBhaR „słowo”, 1121 BeN „syn”, 3117 JOM „dzień” (np. 4 Mojż. 31:16 „5921_przy ~1697_bałwanie 6465_Fegor”, dosł. „przy sprawie Peora”; 1 Mojż. 7:6 „5146_Noemu ~1121_było 8337_sześć 3967_set 8141_lat”, dosł. „Noe syn sześciuset lat”; 4 Mojż. 6:13 „~3117_Gdy się 4390_wypełnią 3117dni”, dosł. „w dniu wypełnienia dni”)
11. gdy hebrajskie przyimki z przyrostkami osobowymi umieszczone są przy polskich zaimkach osobowych, jeśli nie ma odpowiedniego przyimka (np. 1 Król. 3:19 „0834_iz ~5921_go 7901_przyległa”, dosł. „iz się położyła 5921_na niego”)
12. gdy BG tłumaczy z wariantu marginesowego do czytania (zob. poniższy przykład 7. „Ketiw-Qere”), a słowo zapisane, którego kod umieszczony jest nad słowem polskim ma inne znaczenie (np. Joz. 15:47 „3220_morze [1419] ~1366_wielkie”, gdzie BG tłumaczy „wielkie” ze słowa 1419 a nie 1366)

Przykład 7. Ketiw-Qere [1323]

2022 [1323] * -1004 5726
gorze córki Syonkiej,

10:32 – BG tłumaczy z 1323

(Izaj. 10:32)

Opracowując tekst Biblii, hebrajscy uczeni wprowadzili system znaków, który ułatwiał czytanie. W niektórych przypadkach przekazali kilka możliwości odczytania słowa. W takiej sytuacji słowo zapisane w tekście spółgłoskowym określa się z aramejska mianem „Ketiw” (napisane), zaś propozycję jego odczytania, która została

zapisana na marginesie, „Qere” (odczytane). W przypisach i słowniku „Ketiw” oznaczone jest skrótem „zap.”, a Qere „czyt.”. Słowa przekazane w tekście spółgłoskowym (Ketiw) umieszczone zostały wprost nad słowami polskimi, zaś wersje do czytania (Qere) znajdują się w nawiasie kwadratowym [] bezpośrednio przed słowami, zamiast których należały je czytać. Opuszczone zostały te warianty, które różnią się formą gramatyczną lub ortograficzną, ale odnoszą się do tej samej formy podstawowej słowa hebrajskiego. W powyższym przykładzie zapisane jest słowo 1004 BaJiT „dom”, ale czytać należy słowo 1323 BaT „córka”, które różni się od słowa zapisanego pominiętą literą „Jod”.

Przykład 8. Wariant słownikowy {4966}

> 5704 (4956) 4325 4965
i aż do wód gorących,

(Joz. 11:8)

W niektórych przypadkach istnieje kilka możliwości przyporządkowania słowa hebrajskiego, którego kod umieszczony został nad słowem polskim, do hebrajskiego słownika. Najczęściej dotyczy to nazw składających się z więcej niż jednego słowa hebrajskiego. Jeśli BG tłumaczy taką nazwę konsekwentnie na kilka słów polskich, to nad każdym z nich umieszczone zostały numery w miarę możliwości odpowiadające znaczeniom pojedynczych słów, zaś numer odnoszący się do całej nazwy umieszczony jest w nawiasie klamrowym { }. Tak bywa również w sytuacji, gdy nie ma całkowitej pewności, czy słowa hebrajskie należy traktować jako zwykle rzeczowniki, czy jako nazwę własną. W powyższym przykładzie inne tłumaczenia zamiast „wód gorących” mają nazwę „Misrefot-Maim”. W niektórych przypadkach numer w nawiasie klamrowym oznacza, że słowo hebrajskie w tekście Biblii może zostać wyprowadzone od innej formy podstawowej spośród słów znajdujących się w słowniku.

Przykład 9. Znaczniki sekcji hebrajskich {P}

> 1961 1242 3117 259
i stał się zaranek, dzień pierwszy. {P}

(1 Mojż. 1:5)

W tekście hebrajskim, oprócz ważnego podziału na wersety, występują znaki „akapitowe” oznaczane hebrajskimi literami Pe i Samek, które dzielą tekst na sekcje do czytania. Litera Pe jest skrótem od słowa „Petuhah” (otwarta), zaś Samek od „Setumah” (zamknięta). Znaki te zostały przeniesione do tekstu polskiego tej pracy jako następujące oznaczenia:

- {P} Petuhah – znacznik sekcji otwartej, oznacza większą przerwę do końca linii
- {S} Setumah – znacznik sekcji zamkniętej, oznacza mniejszą przerwę w środku linii
- {PPP NoaH} Parszah – znacznik sekcji czytania tygodniowego z tytułem następującej po nim sekcji

Innego rodzaju znaki akapitowe z tekstów poetyckich zostały pominięte. W wydaniach Biblii Hebrajskiej występują czasami różnice w oznakowaniu sekcji. Do tej pracy przeniesiono oznaczenia z dwóch wydań: *Biblia Hebraica Stuttgartensia* i wydanie Jewish Publication Society’s z 1917 r. Jeśli wydania te przekazują różniące się między sobą oznaczenia sekcji, to w nawiasie klamrowym pojawia się gwiazdka, przy czym oznakowanie przed gwiazdką pochodzi z Jewish Publication Society’s (JPS), zaś po gwiazdce – z *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (BHS).

Przykład 10. Różnica w numeracji i podziale wersetów {11}

55. {1} Potem Laban wstawszy bardzo rano,

(1 Mojż. 31:55 lub 32:1)

Podział Biblii na rozdziały jest stosunkowo młody. Wprowadzono został najpierw do Wulgaty przez S. Langtona na początku XIII

w., a dopiero około połowy XV w. zastosowano go w Biblii Hebrajskiej. Podział tekstu hebrajskiego został jednak w niektórych przypadkach dostosowany do przyjętego już wcześniej sposobu czytania. W takim przypadku numeracja całych wersetów jest przesunięta, a numer wersetu w hebrajskim tekście, wynikający z innego podziału na rozdziały, pojawia się w nawiasie klamrowym { } tuż za numerem wersetu z Biblii Gdańskiej. W powyższym przykładzie rozdział 32 Biblii hebrajskiej zaczyna się w 55 wersecie rozdziału 31 wg podziału Biblii Gdańskiej.

> 7200 430 3888 2896 > 559
11. I widział Bog, że to było dobre. {11} Potem rzekł
 (1 Mojż. 1:11)

Podział na wersety jest znacznie starszy. Przekazują go średnio-wieczne rękopisy masoreckie i stanowi on ważną informację gramatyczną. Oznaczenia wersetowe, które później zastosowano w Bibliach chrześcijańskich, różniły się czasami od podziału przyjętego przez uczonych hebrajskich. W takim przypadku werset hebrajski rozpoczyna się w środku wersetu, tak jak to ma miejsce w powyższym przykładzie. Różnice w podziale na wersety i rozdziały uwidocznione zostały w tej pracy poprzez zachowanie tradycyjnego podziału wersetowego Biblii Gdańskiej oraz dopisanie w nawiasach klamrowych { } numerów wersetów zgodnych z podziałem stosowanym w Biblii Hebrajskiej.

Objaśnienie symboli wprowadzonych do tekstu Biblii Gdańskiej na potrzeby opracowania „Biblia w systemie Stronga”

Symbol	Znaczenie
1234	Kod Stronga umieszczony nad słowem polskim oznacza słowo hebrajskie, które pod tym numerem można odszukać w II t. „Konkordancja wyrazów hebrajskich i aramejskich ST”.
Podkreślenie	Słowo hebrajskie, którego kod umieszczony został nad jednym z podkreślonych słów polskich, zostało przetłumaczone na kilka podkreślonych słów polskich (Przykład 2).
1234_5678	Słowa hebrajskie, których kody połączone znakiem „_” umieszczono nad słowem polskim, zostały przetłumaczone na jedno słowo polskie lub jeśli słowo polskie jest podkreślone – na kilka podkreślonych słów polskich razem (Przykład 3).
°1234	Symbol „°” przed kodem Stronga oznacza, że tak oznaczone słowo hebrajskie poprzedzone jest nietłumaczoną partykułą „nota accusativi” (kod Stronga 853).
>	Symbol „>” umieszczony nad słowem polskim oznacza, że słowo to wynika z tłumaczenia przedrostka lub przyrostka jednego z następujących po nim słów hebrajskich.
<	Symbol „<” umieszczony nad słowem polskim oznacza, że słowo to wynika z tłumaczenia przedrostka lub przyrostka jednego z poprzedzających go słów hebrajskich.
*	Znacznik przypisu umieszczonego pod kolumną tekstu (Przykład 5).
~	Symbol „~” umieszczony przed kodem Stronga oznacza, że słowo polskie, nad którym znajduje się ten kod, jest tłumaczone w sposób opisowy i nie jest bezpośrednim przekładem słowa hebrajskiego oznaczonego tym kodem (Przykład 6).
[1234]	Kod Stronga w nawiasie kwadratowym oznacza sposób odczytania (Qere) słowa zapisanego (Ketiv) w tekście spółgłoskowym, przekazywany przez rękopisy masoreckie (Przykład 7).
{5678}	Kod Stronga w nawiasie klamrowym oznacza, że następne słowo hebrajskie można na dwa sposoby odszukać w słowniku (Przykład 8).
{P}	Petuhah (otwarty) – znacznik większego podziału na sekcje do czytania w tekście hebrajskim, oznaczający, że następujący tekst pisany był od nowej linii (Przykład 9)
{S}	Setumah (zamknięty) – znacznik mniejszego podziału na sekcje, oznaczający, że w tym miejscu pozostawiano nieco większy odstęp między wyrazami (Przykład 9).
{PPP NoaH}	Parszah – znacznik sekcji czytania tygodniowego Tory z tytułem następującej po nim sekcji (Przykład 9).
{P*S}	Różnica w oznakowaniu podziałów na sekcje między wydaniem JPS (litera przed gwiazdką) a BHS (litera po gwiazdce).
{12}	Numer wersetu według podziału Biblii Hebrajskiej (Przykład 10, 11).
<i>kursywa</i>	Słowo zapisane kursywą w tekście polskim oznacza, że zostało ono dodane do tekstu BG.

Wykaz wyrazów i zwrotów polskich w ST Biblii Gdańskiej

W drugiej części pierwszego tomu „Biblii w systemie Stronga” zamieszczony został wykaz słów i zwrotów polskich w formach podstawowych ze Starego Testamentu Biblii Gdańskiej. Przy każdym słowie lub zwrocie polskim umieszczone są kody Stronga oraz uproszczone transkrypcje jego hebrajskich odpowiedników, tak jak je tłumaczy autor przekładu Biblii Gdańskiej, wraz z liczbą wystąpień każdego słowa hebrajskiego oddzielnie oraz liczbą wystąpień słowa polskiego łącznie. Jeśli wyraz lub zwrot tłumaczony jest z kilku słów hebrajskich, to numery pozostałych słów ze zwrotu hebrajskiego umieszczone są w nawiasie. Łączna liczba wystąpień słowa polskiego jest sumą wystąpień słów hebrajskich w danym znaczeniu polskim, o ile do każdego wystąpienia przyporządkowany jest jeden kod Stronga. W przypadku przyporządkowania kilku kodów Stronga do jednego słowa polskiego lub pozostawienia słowa polskiego bez przyporządkowanego kodu Stronga łączna liczba wystąpień słowa polskiego może się różnić od sumy wystąpień słów hebrajskich w danym przyporządkowaniu. Wykaz ten umożliwia odszukanie słowa polskiego na listach wystąpień odpowiadających mu słów hebrajskich.

Przy niektórych hasłach, po łącznej liczbie wystąpień słowa polskiego i po skrócie „zob.” umieszczone są dodatkowo zwroty, w których skład wchodzi hasło główne. W ten sposób, przy pomocy kodów Stronga wypisanych przy każdym wyrazie lub zwrocie polskim można odszukać na listach wystąpień słów hebrajskich w „Konkordancji wyrazów hebrajskich i aramejskich” w II tomie pracy

wszystkie wystąpienia poszukiwanego słowa polskiego, o ile tylko jest ono przyporządkowane do któregoś ze słów hebrajskich. Wykaz wyrazów i zwrotów polskich może zatem spełniać rolę konkordancji słów polskich.

Lista wyrazów i zwrotów polskich została zredukowana, tak aby ułatwić odszukiwanie pokrewnych haseł. Oznacza to, że nie wszystkie hasła występujące na listach zastosowań słów hebrajskich w Biblii Gdańskiej z konkordancji w II tomie tej pracy będzie można znaleźć w wykazie wyrazów i zwrotów polskich. Pewna część haseł została zastąpiona samym odsyłaczem do innego wyrazu lub zwrotu, zaś słowa hebrajskie przyporządkowane do tego hasła znalazły się na liście słowa, na które wskazuje odsyłacz. Wykazu tego nie należy traktować jako słownika polsko-hebrajskiego, gdyż podane w nim hebrajskie odpowiedniki słowa czy zwrotu polskiego wynikają wyłącznie z tłumaczenia Biblii Gdańskiej według przyporządkowanych kodów numerowych.

Zamieszczenie w tym wykazie również zwrotów kilkuwyrazowych podyktowane zostało tym, że jedno słowo hebrajskie czasami tłumaczone bywa na kilka słów polskich, które w całości zostały sprowadzone do formy podstawowej. Z tej też przyczyny lista słów i wyrazów polskich zawiera zestaw niecodziennych wyrażań, które nie tylko wyróżniają się staropolską konstrukcją i słownictwem, ale jeszcze ponadto uporządkowane są w duchu słów hebrajskich, będących podstawą ich tłumaczenia.

Struktura zapisu hasła w wykazie wyrazów i zwrotów polskich

hasło – {kod Stronga} {TRANSKRYPCJA} {liczba wystąpień hasła na liście słowa hebrajskiego o tym kodzie}, ... , {kod Stronga} (<kod Stronga słowa ze zwrotu hebrajskiego>) {TRANSKRYPCJA jednego słowa ze zwrotu hebrajskiego} {liczba wystąpień hasła na liście jednego słowa ze zwrotu hebrajskiego}, ..., ~{kod Stronga} {TRANSKRYPCJA} {liczba wystąpień hasła na liście słowa hebrajskiego o tym kodzie ze znakiem tłumaczenia opisowego}; {Łączna liczba samodzielnych wystąpień słowa polskiego}; **zob.** {lista haseł wielowyrazowych, umieszczonych w wykazie, w skład których wchodzi hasło główne}

Przykład:

czas – 6256 ET 263, 3117 JOM 44, 227 AZ 11, 4150 MOED 11, 2166 Z'MaN 6, 5732 IDaN 5, 6258 ATaH 3, 2165 Z'MaN 2, ~3117 JOM 1, ~365 AJeLeT 1, 8902 (2166) B' 1, 8543 T'MOL 1, 8141 SzaNeH 1, 2465 CheLeD 1, 2166 (8902) Z'MaN 1, 116 EDaJiN 1, ~4213 MiZ'AR 1, 1767 DaJ 1; **399**; *zob. czasu swego, dalszy czas, dawny czas, długi czas, każdy czas, króciuchny czas, krótki czas, mały czas, mówić czasu przygodnego, na on czas, na ten czas, on czas, ostateczny czas, pewny czas, przestrześć czasu, przeszły czas, ten czas, w on czas*

Polskie słowo „czas” w Biblii Gdańskiej tłumaczone jest: 263 razy ze słowa 6256 ET, 44 razy ze słowa 3117 JOM, 11 razy ze słowa 227 AZ, 11 razy ze słowa 4150 MOED, itd. Jeden raz tłumaczone jest w zwrocie przy użyciu aramejskiego słowa 2166 ZeMaN i przyimka 8902. Raz tłumaczone jest w sposób opisowy ze słowa 4213 MiZAR. W sumie słowo „czas” występuje samodzielnie w polskim tekście Starego Testamentu Biblii Gdańskiej 399 razy. Ponadto słowo to można znaleźć w takich zwrotach jak: „czasu swego, dalszy czas, dawny czas, itd.”

Wykaz używanych skrótów

Księgi Biblijne

1Mo	1 Mojżeszowe	Kaz	Kaznodzieja Salomonowy
2Mo	2 Mojżeszowe	Pnp	Pieśń Salomonowa
3Mo	3 Mojżeszowe	Iza	Izajasz
4Mo	4 Mojżeszowe	Jer	Jeremiasz
5Mo	5 Mojżeszowe	Tre	Treny Jeremiaszowe
Joz	Jozuego	Eze	Ezechiel
Sdz	Sędziów	Dan	Daniel
Rut	Ruty	Oze	Ozeasz
1Sa	1 Samuelowe	Joe	Joel
2Sa	2 Samuelowe	Amo	Amos
1Kr	1 Królewskie	Abd	Abdyjasz
2Kr	2 Królewskie	Jon	Jonasz
1Kn	1 Kroniki	Mic	Micheasz
2Kn	2 Kroniki	Nah	Nachum
Ezd	Ezdraszowe	Hab	Abakuk
Neh	Nehemiaszowe	Sof	Sofoniasz
Est	Estery	Agg	Aggieusz
Job	Ijobowe	Zac	Zachariasz
Psa	Psalmy	Mal	Malachiasz
Prz	Przypowieści Salomonowe		

Inne skróty

ST	Stary Testament
NT	Nowy Testament
BG	Biblia Gdańska
BGb	Biblia Gdańska, (BiZTB Warszawa 1959)
wyd. 1632	Biblia Gdańska, (Hunefeld, Gdańsk 1632)
wyd. 1858	Biblia Gdańska, (Trowicz, Berlin 1858)
wyd. 1913	Biblia Gdańska, (Pruskie Towarzystwo Biblijne, Halle 1913)
BHS	<i>Biblia Hebraica Stuttgartensia</i> (Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1997)
JPS	Hebrew-English Bible (Jewish Publication Society, 1917)
BT	Biblia Tysiąclecia (Pallotinum, Poznań 1965)
NB	Nowy Przekład (Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1996)
czyt.	czytane (tekst czytany, Qere)
dosł.	dosłownie
hebr.	hebrajski
popr.	poprawione
por.	porównaj
prawd.	prawdopodobnie
tłum.	tłumaczy
zam.	zamiast
zap.	zapisane (tekst zapisany, Ketiw)
zob.	zobacz

Spis ksiąg w kolejności alfabetycznej według nagłówków polskich

Abakuk	Hab	520
Abdyjasz	Abd	511
Aggieusz	Agg	524
Amos	Amo	505
Daniel	Dan	678
Estery	Est	671
Ezdraszowe	Ezd	693
Ezechiel	Eze	448
Ijobowe	Job	624
Izajasz	Iza	351
Jeremiasz	Jer	397
Joel	Joe	502
Jonasz	Jon	512
Jozuego	Joz	191
Kaznodzieja Salomonowy	Kaz	663
Kroniki 1	1Kn	717
Kroniki 2	2Kn	746
Królewskie 1	1Kr	292
Królewskie 2	2Kr	323
Malachiasz	Mal	534
Micheasz	Mic	514
Mojżeszowe 1	1Mo	1
Mojżeszowe 2	2Mo	49
Mojżeszowe 3	3Mo	87
Mojżeszowe 4	4Mo	116
Mojżeszowe 5	5Mo	157
Nachum	Nah	518
Nehemiaszowe	Neh	703
Ozeasz	Oze	495
Pieśń Salomonowa	Pnp	650
Przypowieści Salomonowe	Prz	601
Psalmy	Psa	537
Ruty	Rut	654
Samuelowe 1	1Sa	238
Samuelowe 2	2Sa	267
Sędziów	Sdz	215
Sofoniasz	Sof	522
Treny Jeremiaszowe	Tre	658
Zachariasz	Zac	526

Porządek
wszystkich
Ksiąg Starego Testamentu
w kolejności Biblii chrześcijańskiej

1. Pierwsze Księgi Mojżeszowe	1Mo	1
2. Wtóre Księgi Mojżeszowe	2Mo	49
3. Trzecie Księgi Mojżeszowe	3Mo	87
4. Czwarte Księgi Mojżeszowe	4Mo	116
5. Piąte Księgi Mojżeszowe	5Mo	157
6. Księgi Jozuego	Joz	191
7. Księgi Sędziów	Sdz	215
8. Księgi Ruty	Rut	654
9. Pierwsze Księgi Samuelowe	1Sa	238
10. Wtóre Księgi Samuelowe	2Sa	267
11. Pierwsze Księgi Królewskie	1Kr	292
12. Wtóre Księgi Królewskie	2Kr	323
13. Pierwsze Księgi Kroniki	1Kn	717
14. Wtóre Księgi Kroniki	2Kn	746
15. Księgi Ezdraszowe	Ezd	693
16. Księgi Nehemiaszowe	Neh	703
17. Księgi Estery	Est	671
18. Księgi Ijobowe	Job	624
19. Księgi Psalmów	Psa	537
20. Księgi Przypowieści Salomonowych	Prz	601
21. Ecclesiastes, to jest, Kaznodzieja Salomonów	Kaz	663
22. Pieśń nad pieśniami Salomonowa	Pnp	650
23. Proroctwo Izajaszowe	Iza	351
24. Proroctwo Jeremiaszowe	Jer	397
25. Treny, to jest, Narzekania Jeremiaszowe	Tre	658
26. Proroctwo Ezechielowo	Eze	448
27. Proroctwo Danielowe	Dan	678
28. Proroctwo Ozeaszowe	Oze	495
29. Proroctwo Joelowe	Joe	502
30. Proroctwo Amosowe	Amo	505
31. Proroctwo Abdyjaszowe	Abd	511
32. Proroctwo Jonaszowe	Jon	512
33. Proroctwo Micheaszowe	Mic	514
34. Proroctwo Nahumowe	Nah	518
35. Proroctwo Abakukowe	Hab	520
36. Proroctwo Sofoniaszowe	Sof	522
37. Proroctwo Aggieuszowe	Agg	524
38. Proroctwo Zachariaszowe	Zac	526
39. Proroctwo Malachiaszowe	Mal	534

– Tom II –

Konkordancja

wyrazów hebrajskich i aramejskich

Starego Testamentu

wraz ze słownikiem oraz wykazem nazw i postaci

Wydawnictwo „Na Straży”
Kraków 2004

Biblia Gdańska w systemie Stronga, Stary Testament
Tom II. Konkordancja wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu
wraz z polską adaptacją „The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon”
oraz słownikiem i wykazem imion i nazw Starego Testamentu

© Copyright 2004 by Dariusz Grudzień and Daniel Kaleta

Wszelkie prawa zastrzeżone. Książka ani żadna jej część nie może być przedrukowywana ani w jakikolwiek inny sposób
reprodukowana bez pisemnej zgody autorów. W sprawie zezwoleń należy zwracać się do wydawcy:

Zrzeszenie Wolnych Badaczy Pisma Świętego, Wydawnictwo „Na Straży”

30-683 Kraków, ul. Nowosądecka 74, tel. 012-2650095

ISBN 83-87904-50-3

– Tom II –
SPIS TREŚCI

Wprowadzenie 5

Litera	Nazwa	Wartość liczbowa	Strona
א	ALePh	1	9
ב	BeJT	2	218
ג	GiJMeL	3	333
ד	DaLeT	4	372
ה	HeH	5	418
ו	WaW	6	440
ז	ZaJiN	7	441
ח	CheJT	8	464
ט	TheJT	9	546
י	JOD	10	560
כ	KaPh	20	736
ל	LaMeD	30	782
מ	MeM	40	813
נ	NUN	50	961
ס	SaMeKh	60	1045
ע	AJiN	70	1069
פ	PeH	80	1199
צ	CaDeJ	90	1253
ק	QOPh	100	1286
ר	ReJSz	200	1337
ש	SziJN	300	1401
ת	TaW	400	1549

Dodatek 1. „Biblijne jednostki miar i wag”	1583
Dodatek 2. „Zwierzęta, rośliny, minerały w ST”	1592
Dodatek 3. „Skorowidz imion i nazw ST”	1596

Tabele transkrypcyjne według metody F. H. Baadera

Spółgl.	Transkr.	Czyt.
א	'	-
ב	Bh	w
בּ	B	b
ג	G	g
ד	D	d
ה	H	h
ו	W	w
ז	Z	z
ח	Ch	h
ט	Th	t
י	J	j
כּ	Kh	ch
כ	K	k
ל	L	l
מ	M	m
נ	N	n
ס	S	s
ע	^	-
פּ	Ph	f
פ	P	p
צ	C	c
ק	Q	k
ר	R	r
ש	Ss	s
שׂ	Sz	sz
ת	T	t

Samogl.	Transkr.	Uwagi
א	a	
אָ	o	Qamec Chatuf
אֵ	o	
אִ	a	
אֵי	e	
אֵי	e	
אִי	i	
אִו	o	
אִו	u	
אִי	'	czyt. jako krótkie „e”
אִי	O	
אִי	U	

Inne znaki		
אֵי	np „Bb”	Dagesz Forte jako podwojona mała spółgl.
אִי	–	Makkef

Sposób transkrypcji Alef i Ajin z samogłoskami „o” oraz „u”		
אֵ	Ö	czyt. jako „o”
אִ	Ü	czyt. jako „u”
אֵי	׳O	
אִי	׳U	
אֵי	Ó	czyt. jako „o”
אִי	Ú	czyt. jako „u”
אֵי	O	
אִי	U	

Wprowadzenie do konkordancji wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu

Druga część *Starego Testamentu (ST) Biblii Gdańskiej w systemie Stronga* zawiera „K Konkordancję wyrazów hebrajskich i aramejskich Starego Testamentu”. Jest to w zasadzie alfabetyczna lista słów hebrajskich i aramejskich występujących w Pismach ST, gdzie każdemu słowu towarzyszy: kod Stronga, transkrypcja, opis etymologiczny i gramatyczny, zestawienie polskich tłumaczeń słowa hebrajskiego w Biblii Gdańskiej (BG), opis słownikowy oraz lista wystąpień w ST wraz z krótkimi kontekstami.

Słowa hebrajskie i aramejskie

Słowa hebrajskie i aramejskie zostały umieszczone w kolejności kodów Stronga. Oznacza to, że słowa hebrajskie i aramejskie umieszczone są na jednej, wspólnej liście alfabetycznej, przy czym słowa aramejskie zostały oznaczone skrótem „aram.” w informacji etymologicznej. Kolejność słów jest w zamierzeniu alfabetyczna, ale w niektórych przypadkach nie odpowiada ona współcześnie przyjętym porządkom leksykograficznym. J. Strong potraktował Sin i Szin jako jedną literę, przez co w tym obszarze kolejność słów jest odmienna niż w innych słownikach. Niektóre słowa zapisane były pierwotnie w wariantach ortograficznych, a później zostały poprawione bez zmieniania ich kodu, przez co ich pozycja na liście nie całkiem wynika z kolejności alfabetycznej.

J. Strong przydzielał niekiedy identycznym słowom oddzielne kody. Dość konsekwentnie przeprowadzone jest to w przypadku nazw własnych, gdzie tak samo brzmiące słowa, występujące jako rzeczownik pospolity, przeważnie oznaczone są oddzielnymi kodami. Na przykład słowo TaMaR może być tłumaczone jako rzeczownik pospolity „palma” (kod 8558), jako imię „Tamara” (kod 8559) lub jako nazwa geograficzna miasta „Tamar” (również kod 8559). Tak więc, by uzyskać pełną listę wystąpień słowa TaMaR, należy przejrzeć dwie listy wystąpień – kodów 8558 oraz 8559. W niektórych przypadkach dochodzi do tego jeszcze podobnie brzmiące słowo aramejskie (jak na przykład w przypadku słowa NaTaN, kody 5414, 5415, 5416). Pojawiają się tutaj niekiedy pewne nieregularności, dlatego polecamy uważne obserwowanie odsyłaczy, by otrzymać pełną informację o słowie.

Niekiedy też słowa wywodzące się z jednego rdzenia zostały rozdzielone ze względu na formę gramatyczną. Najczęściej dotyczy to imiesłowów, jak na przykład słowa 4945 MaSzQeH (podczaszy, napój), które jest właściwie usamodzielnionym imiesłowem wywodzącym się od czasownika 8248 SzaQaH (napoić). Czasami słowa otrzymały oddzielne kody jedynie ze względu na zdecydowanie odmienne znaczenie, choć brzmią one identycznie, jak na przykład 504 ELePh „bydło” i 505 ELePh „tysiąc”. W przypadku tego słowa należy jeszcze przejrzeć wystąpienia odpowiednika aramejskiego 506 („tysiąc”) oraz nazwę własną 507 (miasto Elef). Na ogół związki te można łatwo odkryć śledząc informacje zawarte w opisie etymologicznym i w słowniku.

Czasami zaś pod jednym kodem Stronga kryje się kilka wariantów ortograficznych jednego słowa. Dotyczy to w szczególności nazw własnych. W przypadku słowa ASz (6211) pod jednym kodem znalazły się dwa oddzielne słowa, które dopiero później zostały rozdzielone i słowu aramejskiemu ASsaBh został przydzielony kod 6211a. W tekście Biblii słowo to oznakowane jest takim samym kodem 6211, a zmiana została uwidoczniiona jedynie w przypisach.

Kody Stronga

Do oryginalnych kodów Stronga (1-8674) dodane zostały cztery kody 8901-8904 dla opisania słów powstałych z połączenia przyimka w formie przedrostka z końcówkami zaimkowymi. Celem tego poszerzenia była chęć oznakowania wszystkich słów występujących

w hebrajskim tekście Biblii. Wyższe kody dla tych słów wynikają z wykorzystania kodów 8675-8853 do opisu form gramatycznych w niektórych dostępnych programach biblijnych.

Transkrypcja

Dla wygody czytelników nie znających języka hebrajskiego, a pragnących zapoznać się z przybliżonym brzmieniem fonetycznym słowa hebrajskiego lub aramejskiego, zamieszczona została transkrypcja przy użyciu metody zbliżonej do metody F. H. Baadera, w której spółgłoskom odpowiadają wielkie litery, zaś samogłoskom oraz dźwiękom pomocniczym odpowiadają litery małe. Wyjątkiem są spółgłoski Alef i Ajin, które transkrybowane są jako znaki „'” i „^” lub jako wielkie samogłoski, o ile są wypowiedane. W ten sposób ilość wielkich liter oraz znaków „'” „^” odpowiada ilości liter zapisanych w hebrajskim tekście spółgłoskowym. Niekiedy rdzenie czasownikowe zostały zapisane całkowicie bez samogłosek. Przy ich odczytywaniu między spółgłoski można wstawić dwie samogłoskami „a” (lub „i-e”). Zamieszczone obok tabele ukazują metodę transkrypcji użytą w tej pracy oraz sposób jej odczytywania.

Opis etymologiczny i gramatyczny

Linia etymologiczno-gramatyczna podzielona jest na dwie części. Pierwsza część – do średnika – zawiera opis pochodzenia słowa i jego powiązania z innymi słowami hebrajskimi lub aramejskimi. Druga część (po średniku) zawiera informację o tym, jaką częścią mowy w języku hebrajskim jest dane słowo, jaki jest jego rodzaj w przypadku rzeczowników oraz w przypadku nazw własnych geograficznych – dodatkowe informacje o rodzaju miejsca określanego tą nazwą (miejscowość, region, góra, rzeka, lud, itp.). Źródłem informacji etymologicznej jest przede wszystkim słownik, który J. Strong zamieścił w swojej *Exhaustive Concordance*. Część gramatyczna opracowana została na podstawie leksykonu *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*. Lista skrótów łańciskowych, występujących w drugiej linii po średniku, została zamieszczona razem z listą używanych skrótów polskich przy końcu tego wprowadzenia.

Zestawienie polskich tłumaczeń słowa hebrajskiego w Biblii Gdańskiej

Linia informacyjna, rozpoczynająca się od skrótu „BG”, zawiera zestawienie słów polskich, na które słowo hebrajskie lub aramejskie zostało przetłumaczone przez autora przekładu Biblii Gdańskiej. Informacja ta została przeniesiona z kodowanego tekstu interlinearnego Biblii w Systemie Stronga (Tom I) i może stanowić pomoc w szybszym zorientowaniu się, jakich słów polskich i z jaką częstotliwością używał tłumacz Biblii Gdańskiej przy tłumaczeniu rozważanego słowa oryginalnego. Liczba po każdym słowie lub zwrocie tego zestawienia oznacza ilość wystąpień słowa lub zwrotu polskiego z przyporządkowanym mu kodem Stronga w Biblii Gdańskiej. Jeśli słowo hebrajskie lub aramejskie stanowi jedno z kilku słów powiązanych ze słowem lub zwrotem polskim, to inne kody słów hebrajskich pojawiają się w nawiasie po słowie lub zwrocie polskim. Jeśli słowo polskie jest tłumaczeniem wynikającym z kontekstu (zob. wprowadzenie do części pierwszej), to pojawia się przed nim symbol „~”. Jeśli słowo pozostało nieprzetłumaczone, to po znaku „-” pojawia się liczba nietłumaczonych wystąpień słowa hebrajskiego. Jeśli słowo hebrajskie pojawia się tylko jako wariant tekstowy lub słownikowy (zob. wprowadzenie do części pierwszej), to wtedy liczba wystąpień poprzedzona jest ciągiem znaków: „[*]” lub „{[*]”. Na końcu tej linii, po średniku, zapisana jest sumaryczna liczba wystąpień słowa hebrajskiego lub aramejskiego w tekście hebrajskim Pism Starego Testamentu.

Opis słownikowy

W kolejnej linii zawarty jest opis słownikowy, który stanowi polską adaptację leksykonu *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon* autorstwa F. Browna, S. Drivera i C. Briggsa, wydane w Bostonie w 1906 roku. Czasami dla porównania przytoczone zostały również odmienne znaczenia z innych leksykonów i słowników oznaczonych skrótami w nawiasach. W słowniku tym pojawiają się również znaczenia wynikające z literatury pozabiblijnej. Znaczenia rzeczowników pospolitych grupowane są w punktach oznaczonych kolejnymi liczbami. Jeśli w danej grupie znaczeniowej pojawia się odmiana lub dodatkowe objaśnienie, to do oznaczenia cyfrowego dołączona jest litera. Znaczenia czasowników dodatkowo podzielone są na grupy wynikające z zastosowania różnych koniugacji, mogących powodować dość istotne zmiany znaczeniowe. Oznacza to, że informacja słownikowa nie jest wystarczająca do określenia znaczenia słowa w danym kontekście. Zalecana jest zatem ostrożność w ocenie znaczenia słowa w konkretnym zastosowaniu; warto w tym względzie zaufać tłumaczom Biblii. Skrócony opis kilku najważniejszych koniugacji hebrajskich znajduje się przy końcu tego wprowadzenia. Jeśli to samo słowo hebrajskie lub aramejskie przybiera formę dwóch różnych części mowy, np. rzeczownika i przymiotnika, to znaczenia wynikające z użycia go jako jednej z tych części mowy poprzedzone są łacińskim oznaczeniem, takim samym jak w informacji gramatycznej. Jeśli skrót łacińskiego oznaczenia gramatycznego pojawia się w nawiasie, to odnosi się on tylko do znaczeń poprzedzających nawias, począwszy od ostatniego oznaczenia cyfrą lub cyfrą z literą.

Słownik hebrajski i aramejski Starego Testamentu, tak jak został on ułożony przez J. Stronga, obejmuje w sumie 8674 słowa, z czego około 2780 to nazwy własne o łącznej ilości wystąpień prawie 69 tysięcy razy na około 321 tysięcy wszystkich słów hebrajskich i aramejskich w Biblii ST. Stanowi to około 21% całego tekstu Biblii. Dlatego też dość istotną składową część słownikowej jest opis imion i nazw. Zorganizowany on jest w następujący sposób:

{Spolszczenie nazwy} / {Spolszczenie wariantów nazwy} (nazwa popularna) = „{przybliżone tłumaczenie}” 1. {opisy}...

Spolszczenie nazw przeprowadzone zostało wedle zasad ukazanych w tabeli obok. Spolszczenia zapisane są tak, by czytać je zgodnie z zasadami wymowy polskiej, jak np. Jishar (3324) czy Jischak (3327), gdzie zapisy „sch” i „sh” należy przeczytać oddzielnie i nie łączyć w głoskę „sz”. Pojawiający się czasami zapis „rz” trzeba natomiast czytać jako dwie oddzielne głoski, jak np. „Barzillaj” (1271). Pomocą przy właściwym odczytaniu imienia może być transkrypcja. Końcówka „-JaH” w spolszczonych imionach tradycyjnie oddawana jest jako „-jasz”, zaś w imionach żeńskich i nazwach miejscowości końcowe He zostało w spolszczeniach w większości przypadków pominięte.

Wiele nazw biblijnych posiada tradycyjne wersje popularne. Dla przykładu: „Mosze” to Mojżesz, „Jeszajasz” to Izajasz, „Jechezkel” to Ezechiel, a „Jerusalaim” to Jerozolima. Owe popularne imiona i nazwy zostały uwidocznione w nawiasach po nazwie w brzmieniu spolszczonym, a w pozostałych opisach słownikowych stosowana jest nazwa popularna. Tak więc na przykład Gerszom to: „pierworodny syn Mojżesza”, a nie „syn Moszego”. Jeśli imiona w wersji popularnej różnią się tylko minimalnie od wersji wynikającej ze spolszczenia, to jako spolszczenie przyjmowano od razu wersję popularną (np. Amasjasz-Amazjasz). Dla ułatwienia sporządzony został i umieszczony na końcu pracy skorowidz imion i nazw w wersjach przyjętych w tej pracy oraz w wersjach popularnych, tak aby każdą postać dało się w miarę możliwości zidentyfikować według kodu Stronga. Wiele imion ma także różne warianty ortograficzne, które przez J. Stronga zostały zapisane pod oddzielnymi kodami. System odnośników ułatwia kojarzenie różnych wersji tego samego imienia.

Odpowiedniki nazw składających się z dwóch słów hebrajskich połączonych kreską „Makkef” zostały połączone myślnikiem. W opisach słownikowych również pozostałe nazwy dwuczłonowe są łączone myślnikiem dla zachowania czytelności zapisu.

Tłumaczenia nazw należy traktować w sposób przybliżony. W wielu przypadkach nie ma pewności, od jakich słów należałoby

wywodzić znaczenie imienia. Dlatego podane w tej pracy znaczenia imion i nazw to przeważnie zaledwie jedna z wielu możliwości. W przypadku nazw rodowych znaczenie imienia po znaku „=” zostało poprzedzone przyimkiem „od”, aby zasygnalizować, że znaczenie odnosi się bardziej do rdzennego imienia niż do wywodzącej się od niego nazwy rodowej.

Także wyszczególnienia postaci i miejsc, towarzyszącego każdej nazwie, nie należy traktować w sposób bardzo ścisły. Często bowiem nie ma należytej pewności, czy imiona pojawiające się w różnych częściach Biblii określają jedną i tę samą osobę, czy też odnoszą się do kilku różnych postaci. Tak więc wyszczególnienie różnych osób pod kolejnymi numerami nie musi oznaczać, że chodzi o inne postaci. Jeśli nie ma całkowitej pewności, że chodzi o jedną i tę samą osobę czy miejsce, to informacje zostały umieszczone w oddzielnych punktach. Może się jednak zdarzyć, że za informacjami ujętymi w jednym punkcie kryje się kilka postaci biblijnych. O tym, jak łatwo można popełnić taką pomyłkę, niech świadczy werset Ezd 8:16, gdzie w jednym czasie i w jednym towarzystwie występują aż trzy oddzielne postaci o tym samym imieniu Elnatan.

Litera hebr.	Spolszczenie
א	(zgodnie z towarzyszącą samogłoską)
ב	b
ג	g
ד	d
ה	h / nieme w końcówce „JaH” jako „-sz”
ו	w
ז	o
ח	u
ט	z
כ	ch
ט	t
י	j / i
כ	k
ל	l
מ	m
נ	n
ס	s
ע	(zgodnie z towarzyszącą samogłoską)
פ	f
ש	p
ש	s
ק	k
ר	r
ש	s
ש	sz
ת	t

W opisach słownikowych posłużono się niektórymi określeniami czasu jako skrótowymi terminami pomocniczymi. Dla przykładu takie wyrażenia jak: „niewola egipska”, „wyznanie babilońskie” czy „za czasów Ezdrasza” należy traktować raczej jako hasła, ułatwiające szybkie skojarzenie postaci z pewnymi okresami historii Izraela, niż jako ścisłe oznaczenie epok.

W słowniku podano również skrócone, encyklopedyczne informacje o zwierzętach, roślinach, minerałach, substancjach i miarach występujących w Biblii ST. Biblijne jednostki miar i wag zostały dodatkowo opisane i powiązane ze sobą w dodatku „Biblijne jednostki miar i wag”. Ponadto sporządzono kilka zestawień ułatwiających odszukanie zwierząt, roślin czy minerałów biblijnych. Wszystkie te zestawienia umieszczone zostały w dodatkach na końcu książki.

Lista wystąpień słowa hebrajskiego w ST wraz z krótkimi kontekstami

Najistotniejszą częścią i sednem tej pracy jest pełna lista wystąpień słowa hebrajskiego lub aramejskiego w tekście Pism ST wraz z towarzyszącym każdemu wystąpieniu krótkim kontekstem polskim, pochodzącym z Biblii Gdańskiej. Polskie tłumaczenie słowa hebrajskiego lub aramejskiego zostało wyróżnione tłustym drukiem. Jeśli jest ono tłumaczeniem wynikającym z kontekstu (zob. wprowadzenie do części pierwszej), to wytłuszczenie zostało pominięte, a przed słowem pojawia się znak „~”. Jeśli słowo polskie jest tłumaczeniem kilku słów hebrajskich, to pozostałe kody pojawiają się w nawiasie przed wyróżnionym słowem polskiego tłumaczenia. Jeśli wystąpienie słowa hebrajskiego lub aramejskiego zostało w polskim tłumaczeniu pominięte, to w miejscu jego wystąpienia w kontekście pojawia się gwiazdka „*”. Jeśli słowo hebrajskie jest wariantem tekstowym lub słownikowym, to w miejscu jego wystąpienia pojawia się oznaczenie „[*]” lub „{[*]}”. Dla wygody użytkowników w wypisach wersetów zachowano tradycyjny porządek ksiąg ST.

W niektórych przypadkach wypisy wystąpień słów hebrajskich zostały pominięte, przede wszystkim ze względu na dużą ich ilość. Dotyczy to zwłaszcza niektórych przymków, zaimków, spójników i partykuł. Zamieszczony został jednak pełny opis słownikowy tych słów.

Wykaz słów, których wypisy wystąpień zostały pominięte w konkordancji

176 'O (albo)	2088 ZeH (ten)
310 'AChAR (po)	3541 KoH (tak)
311 'AChAR (aram. po)	3588 KiJ (że)
369 'AJiN (nie ma)	3605 KoL (wszystek)
408 'AL (nie)	3606 KoK (aram. wszystek)
409 'AL (aram. nie)	3644 Kh'MO (tak jak)
428 'ELeH (ci)	3651 KeN (tak)
518 'IM (jeśli)	3652 KeN (aram. tak)
586 'ANaCh'Na' (my)	3808 Lo' (nie)
587 'ANaCh'NU (my)	3808 La' (aram. nie)
589 'ANiJ (ja)	4100 MaH (co)
595 'ANoKHiJ (ja)	4101 MaH (aram. co)
607 'AN'T' (aram. ty)	4310 MiJ (kto)
608 'AN'TUN (aram. wy)	4480 Min (z)
834 'ASzeR (który)	4480 Min (aram. z)
853 'ET (nota acc)	4616 L'Ma^AN (aby)
854 'ET (z)	4994 Na' (proszę)
859 'ATaH (ty)	5168 NaCh'NU (my)
996 BaJiN (między)	5704 ^AD (aż do)
997 BeJN (aram. między)	5705 ^AD (aram. aż do)
1571 GaM (także)	5750 ^OD (jeszcze)
1768 DiJ (aram. że)	5921 ^AL (na)
1931 HU' (on)	5922 ^AL (aram. na)
1932 HU' (aram. on)	5973 ^IM (z)
1961 HaJaH (być)	5974 ^IM (aram. z)
1992 HeM (oni)	5978 ^IMaD (ze mną)
1994 HiMO (aram. oni)	8033 SzaM (tam)
2009 HiNeH (oto)	8901- (przymyki z
2063 Zo'T (ta)	8904 przyrostkami)

Skróty w opisach gramatycznych

acc	biernik (accusativus)
act	czynny
adj	przymiotnik
adv	przysłówek
coll	kolektywny (np. ptactwo, listowie, ludność)
cond	warunkowy
conj	spójnik
cstr	constructus (forma rzeczownika w związku dopełniaczowym z innym rzeczownikiem)
Dei	imię własne Boga
dei	imię własne bóstwa
demons	wskazujący
dual	liczba podwójna
f	rodzaj żeński
fl	nazwa rzeki
gent	nazwa ludu
impf	imperfectum (niedokonany)
inf	bezokolicznik
interj	wykrzyknik
interr	pytajny
loc	nazwa miejscowości
m	rodzaj męski
mont	nazwa gór(y)
n	rzeczownik
part	imiesłów
partl	partykuła
pass	bierny
patr	nazwa rodowa
pers	osobowy
pl	liczba mnoga
poss	dzierzawczy
pr	nazwa własna
prep	przyimek
pron	zaimek
relat	względny
s	liczba pojedyncza
subst	substantivum (przedmiotowo)
terr	nazwa krainy
v	czasownik
verb	czasownikowo

Wykaz używanych skrótów polskich

aram.	aramejski
czyt.	czytane (tekst czytany, Qere), czytaj
dosł.	dosłownie
fig.	przenośnie
gr.	grecki
hebr.	hebrajski
ident.	identyczny
l.mn	liczba mnoga
l.podw	liczba podwójna (dualis)
l.poj	liczba pojedyncza
lit.	literalnie
metaf.	metaforycznie
meton.	metonimicznie (metonimia – podstawienie leksykalne, polegające na użyciu zamiast nazwy właściwej innej nazwy skojarzonej)
neg.	zaprzeczenie
nieużyw.	nieużywany
obc.	obcy
odp.	odpowiednik
pierw.	pierwotny
pochodz.	pochodzenie
poet.	poetycki
por.	porównaj
prawd.	prawdopodobnie
przen.	przenośnie
r.m	rodzaj męski
r.ż	rodzaj żeński

rdz	rdzeń
rzecz.	rzeczownik
spec.	specyficzny
wł.	właściwie
wzmocn.	wzmocnienie
zam.	zamiast
zap.	zapisane (tekst zapisany, Ketiw)
znac.	znaczenie
zob.	zobacz

Skróty przytaczanej literatury

BG	Biblia Gdańska
ST	Stary Testament
NT	Nowy Testament
BDB	<i>The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon</i>
TWOT	<i>Theological Wordbook of the Old Testament</i>
MCST	<i>Cyclopedia Of Biblical, Theological, And Ecclesiastical Literature</i> (McClintock, Strong)
CLBL	C.L. Bible Lexicon

Opis kilku najważniejszych koniugacji hebrajskich

qal	koniugacja podstawowa, prosta
nifal	koniugacja zwrotna lub bierna, wzajemna, zwrotna, dozwolenia
piel	wyrażenie intensywności, wielokrotności, niekiedy przyczynowości lub intencji
pual	koniugacja bierna od piel
hitpael	koniugacja zwrotna lub wzajemna od piel
hifil	koniugacja przyczynowa, sprawcza lub deklaratywna
hofal	koniugacja bierna od hifil

Przykład: Słowo 8085 שָׁמַע שָׁמַע SzaMa^

W podstawowej koniugacji **qal** oznacza ono: „słuchać, słyszeć”. W koniugacji biernej **nifal**: „być słyszalnym, być słuchanym, mieć posłuch”. W koniugacji **piel**, wyrażającej intensywność lub niekiedy przyczynowość, może oznaczać „nawoływać, wezwać”. W koniugacji sprawczej **hifil** może oznaczać „głosić, nawoływać” lub nawet „głośno brzmieć”, a przez to czasami w formie rzeczownikowej „dźwięk”. Wszystko to zaś dotyczy słowa, które w swym zasadniczym znaczeniu oznacza „słuchać”.

Struktura zapisu hasła w konkordancji

- {kod Stronga} {słowo hebrajskie lub aramejskie} {transkrypcja} / {wariant} {transkrypcja}
- {opis pochodzenia i powiązania z innymi słowami}; {opis gramatyczny}
 - BG – {zastosowanie w BG} <ilość wystąpień w tym znaczeniu>, {zastosowanie w BG} (słowo powiązane) <ilość wystąpień>, - <ilość wystąpień nie tłumaczonych>, ~ {zastosowanie w BG} <ilość wyst. w tłum. kontekst.> ... ; <łączna ilość wystąpień słowa hebrajskiego>
 - {opis słownikowy / opis postaci / opis miejsca / opis encyklopedyczny}
 - {lista wystąpień}

Przykłady

6304 פָּדַת P'DUT / פָּדַת P'DuT

- od 6299; n f
- BG – odkupić 1, odkupienie 1, wykupienie 1, znak odkupienia 1; 4
- 1. odkupienie

2Mo 8:23 I położył **znak odkupienia** między ludem moim
Psa 111:9 **Wykupienie** posławszy ludowi swemu, przykazał na
Psa 130:7 u Pana jest miłosierdzie, a obfite u niego **odkupienie**.
Iza 50:2 aby nie mogła **odkupić**? Izali nie masz we mnie mocy

Opis: Słowo 6304 czyta się „Pedut”. Wywodzi się ono od słowa 6299 PaDaH (odkupić, wykupić). Jest to rzeczownik rodzaju żeńskiego. W Biblii Gdańskiej tłumaczone jest na „odkupić”, „odkupienie”, „wykupienie” i „znak odkupienia”. W sumie to hebrajskie słowo występuje w Biblii 4 razy, a ogólne znaczenie słownikowe tego rzeczownika określane jest jako „odkupienie”.

5301 נָפַח NaPhaCh

- rdz pierw; v
 - BG – natchnąć 2, rozdymać 2, wrzeć 2, nierozdymany (3808) 1, poddymać 1, przywodzić do wdychania 1, rozdmuchać 1, wypuścić 1, zdmuchnąć 1; 12
 - 1. tchnąć, dąć, dmuchać, sapać, wyzionąć (ducha) 1a. (qal) tchnąć, wiać 1b. (pual) być roznieconym 1c. (hifil) powodować wdychanie
- 1Mo 2:7 i **natchnął** w oblicze jego dech żywota. I stał się
Job 20:26 a pożre go ogień (3808) **nierozdymany**;
Job 31:39 i jeźlim **do wdychania przywoził** dzierzawców jej:
Job 41:11 wychodzi dym, jako z garnca **wrzącego**, albo kotła.
Iza 54:16 Otom ja stworzył kowala **poddymającego** węgle
Jer 1:13 Widzę garniec **wrzący**, a przednia strona jego ku
Jer 15:9 **wypuści** duszę swoją, zajdzie jej słońce jeszcze za
Eze 22:20 aby **rozdymano** ogień koło nich dla roztopienia, tak
Eze 22:21 Owa zgromadzę was a **rozedmę** około was ogień
Eze 37:9 przyjdź, duchu! i **natchnij** te pobite, a niech ożyją.
Agl 1:9 to Ja **rozdmuchywam**; dlaczego? mówią Pan zastępów;
Mal 1:13 O jakież to praca! choćbyście to **zdmuchnąć** mogli

Opis: Słowo 5301 czyta się „Nafach”. Jest to rdzeń pierwotny, czasownik, który występuje 12 razy i w Biblii Gdańskiej tłumaczony jest między innymi dwa razy na „natchnąć”. Raz występuje w połączeniu z zaprzeczeniem 3808 i tłumaczony jest w BG jako „nierozdymany”. Słowo oznacza m.in. „tchnąć, dmuchać, dąć”. W zwykłej koniugacji „qal” oznacza „tchnąć”, ale w koniugacji sprawczej „hifil”, jak w Ijoba 31:39 – „powodować wdychanie”.

2585 חָנוֹךְ ChaNOKh

- od 2596; n pr m/loc
- BG – Enoch 9, Henoch 6, Enochowy 1; 16
- Chanok (Enoch) = „poświęcony” n pr m 1. najstarszy syn Kaina 2. syn Jareda, ojciec Matuzalema, zabrany przez Pana, by nie oglądał śmierci 3. trzeci syn Midiana 4. najstarszy syn Rubena n pr loc 5. miasto wybudowane przez Kaina i nazwane imieniem jego syna

1Mo 4:17 i porodziła **Enocha**; i zbudował miasto, i nazwał imię
1Mo 4:17 nazwał imię miasta tego imieniem syna swego, **Enoch**.

.....
1Mo 46:9 Rubenowi: **Henoch**, i Fallu, i Hesron i Charmi.
2Mo 6:14 **Henoch** i Falu, Hesron, i Charmi. Też są rodzaje
4Mo 26:5 synowie Rubenowi **Henoch**, od którego poszedł dom
1Kn 1:3 **Enoch**, Matusalem, Lamech.
1Kn 1:33 i **Henoch**, i Abida, i Eldaa. Cić wszyscy są synowie
1Kn 5:3 Izraelowego, byli: **Henoch** i Fallu, Hesron i Charmi.

Opis: Imię 2585 czyta się „Chanoch”. Wywodzi się ono od słowa 2596 (ćwiczyć, poświęcać) i przypisuje mu się znaczenie „poświęcony”. Popularna wersja tego imienia to Enoch. Biblia Gdańska oddaje to imię jako Enoch i Henoch. Imię (nazwa) ChaNOKh występuje w hebrajskim tekście Biblii 16 razy. Określane są nim cztery różne osoby i miasto wybudowane przez Kaina.

1324 בַּת BaT

- prawd. od tego samego co 1327; n m/f
- BG – bat 7, wiadro 4, baryła 2; 13
- 1. bat, jednostka objętości ok. 34 litrów, odpowiednik efy – jednostki objętości ciał sypkich, patrz dodatek „Biblijne jednostki miar i wag”

1Kr 7:26 kwiatu liliowego, a dwa tysiące **wiader** brało w się.
1Kr 7:38 czterdzieści **wiader** brała w się jedna wanna,
2Kn 2:10 i wina wiader dwadzieścia tysięcy, i oliwy bareł

.....
Eze 45:14 **Bat** jest miara oliwy; dziesiątą część Batu dacie
Eze 45:14 dziesiątą część **Batu** dacie z miary Chomeru,
Eze 45:14 dziesięciu **Batów**; bo dziesięć **Batów** jest Chomer.
Eze 45:14 dziesięciu **Batów**; bo dziesięć **Batów** jest Chomer.

Opis: Słowo 1324 czyta się „Bat”. W Biblii Gdańskiej tłumaczone jest ono jako „Bat”, „wiadro” lub „baryła” i występuje 13 razy. Jest to jednostka objętości, której dokładniejszy opis oraz powiązanie z innymi jednostkami można znaleźć w dodatku „Biblijne jednostki miar i wag”.